

через яку люди записувались добровільно в організацію українських націоналістів, був адміністратор узинського клубу Петро Степанович Бондаренко.

Практично робота в організації велась напівлегально до грудня 1941 р. Та згодом німці вдалися до арештів членів ОУН, і організація вимушена була перейти в підпілля. З часом її роботу було припинено.

У кінці 1941 р. на Білоцерківщині українськими націоналістами спільно з місцевим населенням був створений Білоцерківський окружний провід ОУН (БЦОПОУН) з центром у Білій Церкві. Справа за № 57699 (І. І. Нагірного, А. П. Шевченка, А. Д. Єременка та ін. в кількості 31 чол.) з Держархіву СБУ м. Києва дещо проливає світло на діяльність цієї організації. Але слід зауважити, що більшість людей, зазначених у списку справи, були пов'язані з БЦОПОУН випадково і не відігравали важливої ролі в його роботі, про що свідчать матеріали допитів та результати обшуків, проведених органами НКВС на квартирах заарештованих. Активними членами БЦОПОУН були І. М. Нагірний, А. П. Шевченко, А. Д. Єременко, М. А. Свиридовський та ін.

До складу БЦОПОУН входило 10 районних проводів ОУН, якими здійснював керівництво "Степовий" (Олійник?), а з серпня 1943 р. керівництво організацією здійснює А. П. Шевченко, 1921 р. народження (уродженець с. Лосятин Гребінківського району), він же Ганченко Іван Якович, він же Коних Микола Іванович (псевдонім "Оскілко", "Балка", "Матусевич", "Росявий")¹.

З Центральним проводом ОУН Білоцерківська організація зв'язувалась через своїх зв'язківців. У 1943 р. таким зв'язківцем був член БЦОПОУН "Чернота". У справі за № 57699 є дані, що під псевдонімом "Чернота" розуміється член ОУН, західняк Василь Рибак, який до того ж у квітні 1943 р. очолював БЦОПОУН².

Для зв'язку нелегалів оунівського підпілля у місті існувало декілька явочних конспіративних квартир. Одна з них належала жителям Білої Церкви Килині Тимофіївні Литвин, 1903 р. народження, уродженці Шкарівки, яка працювала учителькою в школі № 1, жила в Білій Церкві на вул. П. Юровська (нині – Логінова), 33³.

Ще одна конспіративна квартира належала члену БЦОПОУН Євдокії Іванівні Тинкевич. Були встановлені явочні паролі – "Княгиня Ольга" та "Ольга Бесараб". Першим паролем користувалися керівники оунівського підпілля, другим – інші члени ОУН⁴.

Є дані, що в грудні 1943 р. Білоцерківським окружним Проводом ОУН у місті була створена українська націоналістична молодіжна організація, керівником якої був призначений А. Осовенко⁵. Він займався вербуванням молоді до організації ОУН, поширював націоналістичну літературу. Будучи організатором підпільної націоналістичної друкарні, шрифт та інші технічні засоби для якої були викрадені з німецької друкарні, Осовенко намагався видати журнал "Земля і воля". Але випуск журналу не відбувся у зв'язку з наступом Червоної Армії. Осовенко одночасно працював і в німецькій друкарні, де видавалась профашистська газета. Редактором газети був Литвиненко, коректором – Осовенко, а статті до газети писав Головка⁶.

В цей же час (кінець 1943 р.) молодіжна організація ОУН існувала і в Фастові, керівництво нею здійснював Кривець⁷.

1942 рік був періодом підпільної діяльності українців. Окупаційна влада вважала, що ворогами Німеччини в Україні є "комуністи, бандерівці, партизани". Інструкція уточнювала: "потенціально найнебезпечніші бандерівці. За всяку ціну знищити". Саме тому німецькі репресії були насамперед спрямовані проти них. Вони торкнулись і членів оунівського підпілля м. Білої Церкви. В одному з донесень під грифом "Секретно" повідомлялось: "У Білій Церкві, що під Києвом, заарештовано 4 особи (один з них учитель) за діяльність на користь організації Бандери"⁸.

Зі слів арештованого в 1944 р. органами НКВС члена БЦОПОУН Єременка відомо, що в цей же час була розгромлена організація ОУН, створена в с. Салтиківка (Солтанівка) Васильківського р-ну на керамічному заводі. Керівником її був директор заводу. Члени націоналістичної організації на чолі з директором були заарештовані гестапо (5 чоловік німці розстріляли, 7 забрали з собою)⁹.

Після масових репресій, арештів і розстрілів Провід ОУН вирішив негайно перейти в підпілля і розпочав збройну боротьбу з окупантами.

Найбільшого розмаху всеукраїнський рух опору досяг у 1943 р. Провід ОУН скликав III конференцію керівників, яка відбулася у лютому. В постановах, затверджених на цій конференції, говорилося, що війна на сході була фактично війною між двома імперіалістами за панування над Україною. Обидва імперіалісти – німецький націонал-соціалістичний і російсько-більшовицький – потребували України "як випадкової бази для дальших побоїв"¹⁰.

¹ ДАСБУ. – Спр. 57699. – Т. X I (свідчення А. Шевченка).

² Там само. – Арк. 276.

³ Там само. – Т. VI (свідчення К. Т. Литвин).

⁴ Там само. – Т. X I (свідчення А. Шевченка).

⁵ Там само. – Т. X I (свідчення А. Осовенка).

⁶ Там само.

⁷ Там само. – Т. X I (допит А. Єременка).

⁸ Косик В. *Україна і Німеччина у Другій світовій війні* – С. 588.

⁹ ДАСБУ. – Спр. 57699. – Т. X I (допит А. Єременка).

¹⁰ Косик В. *Україна і Німеччина у Другій світовій війні* – С. 318.